

Tillæg til Vitus Berings Biografi.

Af Holger Fr. Rørdam.

Da jeg har fundet enkelte supplerende Bidrag til Vitus Berings Levned, og da nogle Videnskabsmænd velvillig have henledet min Opmærksomhed paa et og andet didhen hørende, benytter jeg Lejligheden til nogle faa Tilføjelser.

Til Universitetet dimitteredes Bering 1635 fra Viborg Skole af Rektor Niels Jensen (Aars), der Aaret iforvejen havde tiltraadt dette Embede, efter at han tidligere paa en ganske ualmindelig Maade havde gjort sig bemærket ved fremragende Dygtighed i Hørerstillingen ved samme Skole¹). Rektorembetet beklædte han i det usædvanlig lange Tidsrum af 38 Aar. Han synes i sin Tid at have været en af Landets mest fremragende Skolemænd. Ialfald beretter den som Latindigter bekjendte Johannes Olavius fra Randers i sin Selvbiografi, at han, efter at have besøgt sin Fødebys Skole i adskillige Aar, «ad Wiburgensem scholam tum in patria praecipuam mittebar, ubi Praeceptorem maximi meriti et maximae famae M. Nicolaum Joannis per tres annos habui» (∴ indtil Olavius blev Student 1642)²). Naar nu Bering kort efter sin Ankomst til Universitetet lagde en ualmindelig

¹) Hundrup, Lærerstanden ved Viborg Kathedralskole, S. 22, Not.

²) Dänische Bibliothek, VII, 376.

Færdighed i Latinen for Dagen, maa vel Æren derfor til en vis Grad tillægges hans ovennævnte Lærer.

Til S. 17, Not. 3 kan bemærkes, at Fru Sophie Brahe døde 1646, men Ligtalen over hende udkom først 1649 (meddelt af Hr. Bricka).

Det S. 66—7 meddelte ejendommelige Fadderbrev, som Bering skrev til Peder Reetz i Anledning af sin Søn Frederiks Daab, er allerede forhen trykt andensteds. Biskop, Dr. Engelstoft har saaledes gjort mig opmærksom paa, at det findes i Odense Adresse-Contoirs Efterretninger for 1777, Nr. 12; Professor, Dr. L. Daae i Christiania har underrettet mig om, at i Jens Müllers Forsøg til Beskrivelse over Jarlsbergs Provsti (Kbh. 1772), S. 112—4, er et Aftryk deraf meddelt som Pendant til «et lystigt Bryllupsbrev»; og endelig har den historiske Forenings Sekretær, Bibliotheksassistent C. F. Bricka henvist mig til et Aftryk i Misceller ved N. C. Øst, for 1810, S. 378—80. Alle disse Steder findes Brevet dateret den 27de Junii 1664, og ikke, som i den af mig benyttede Afskrift, den 27de Januar 1664, hvilken sidste Datering dog efter Hr. Brickas Meddelelse ogsaa findes i en Danske Selskab tilhørende Afskrift af Brevet. Saa længe Originalen ikke findes, kan det — som den sidstnævnte Videnskabsmand bemærker — være vanskeligt af ydre Grunde at udfinde, hvilken af de to Datoer der bør foretrækkes, men indre Grunde synes at tale for den seneste Datering, den fra Juni; thi har man intet at holde sig til uden selve den tvivlsomme Dato, bør man sikkerlig — med det for Øje, som man veed om Bering og hans unge Hustru — ikke antage, at deres førstefødte er kommen saa tidlig til Verden som i Januar 1664 (fire Maaneder efter Brylluppet). En anden Omstændighed taler ogsaa for Juni. I Brevet siges, at Barnet skal døbes «nu tilkommende Onsdag».

Men den 27de Januar 1664 var selv en Onsdag, hvorfor Udtrykket bedre vilde passe i et Brev, der var skrevet den 27de Juni, paa en Mandag; det vilde ogsaa være vel meget at indbyde en hel Uge i Forvejen¹⁾. I det jeg altsaa beklager, at jeg har ladet mig føre paa Vildspor af en mindre paalidelig Afskrift — den eneste, der var kommen mig for Øje —, mener jeg, at man trygt kan rette Frederik Berings Fødselsdag (S. 66 og 110) fra 21de Januar til 21de Juni 1664. En Sammenligning mellem de forskjellige ovennævnte Aftryk af Fadderbrevet vil give adskillige andre Varianter, dog ikke ret mange, der ellers kunne anses som Forbedringer af den af mig udgivne Text²⁾.

Hr. Cand. polit. G. L. Wad har meddelt mig, at i 5te Bind af «Lettres, instructions et mémoires de Colbert, par Clément» findes en Liste over «gratifications faites par Louis XIV aux savants et hommes de lettres français et étrangers», i hvilken der anføres, at i Aarene 1665 og 1666 er udbetalt aarlig 1200 livres «Au sieur Bering, historiographe du roy de Dannemark, par gratification». Ventelig staar denne Gave i Forbindelse med den S. 12 omtalte Hyldest, som Bering havde ydet den franske Konge. Blandt andre Lærde, som oppebar Gratificationer af Ludvig XIV, forekommer i Listen ogsaa Berings Ven Boecler.

¹⁾ Ogsaa denne Bemærkning skyldes Hr. Brickas skarpe Blik. Hr. Biskop Engelstoft, der først henledte min Opmærksomhed paa den forskjellige Datering, bemærker i sit Brev om den fra Juni: «Denne Datering turde have Fortrin: den bringer Fødselen i lovligt Forhold til Brylluppet og i lidt mere passende Forhold til Brudens Alder og mulig ogsaa til Aarstiden for den store Daabsfest i Frue Kirke.»

²⁾ For: «haver han besluttet» — bør vistnok læses: «haver han for». For: «til samme Tiid» — skal maaske læses: «til samme Tog».

Da Arkivassistent Fr. Krarup lejlighedsvis mundtlig for mig yttrede nogen Tvivl om, at det forholdt sig ganske rigtig med Vitus Berings Adelskab, formaaede jeg ham til skriftlig at opsætte sine Betæneligheder, saa meget mere, som jeg ogsaa selv har næret saadanne, skjønt jeg ikke saa bestemt har formuleret dem, da det S. 78—9 meddelte Adelspatent syntes at slaa Indvendingerne til Jorden. Naar jeg altsaa — efter given Tilladelse — her indfører Hr. Krarups, som det forekommer mig, interessante og skarpsindige Bemærkninger, forbeholder jeg mig til Slutning at tilføje nogle faa Ord.

•Idet der herved meddeles nogle Bemærkninger om Vitus Berings Nobilitation, er det kun dette bestemte Spørgsmaal, der anses som Gjenstand for Opgaven. Der skal altsaa ikke blive Tale om de forskjellige tvivlsomme Lovbestemmelser¹⁾ om Adelskab og Ret til at føre Vaaben, der hovedsagelig hidrøre fra Christian V's rangsyge Tid²⁾, men endnu ikke have tabt deres Interesse for vor opadstræbende Samtids honnette Ambition.

Den Omstændighed synes altsaa at have fremkaldt, om end ikke Tvivl, saa dog nogen Betænelighed ved det Brev af 1671 d. 7. Juni, der benaader Assessor Vitus Bering og hans Efterkommere med adeligt Skjoldmærke, at denne samme Mands Datter Vita faa Aar derefter,

¹⁾ D. L., I, 2, 11; Fdgg. af 1679^{11/2}, 1699^{11/2} o. s. v.

²⁾ Hermed skal Tidsalderen dog ingenlunde særlig brændemærkes, thi længe før gav Rangsygen saa kraftige Livstegn, at den i høj Grad forulempede Folk i deres Kirkegang. Christian IV gav derfor Odense By bestemte Regler 1635 (Wad: Rektorerne paa Herlufsholm, 86 f.), og Frederik IV gav Haderslev 1719 og Aabenraa 1724 saa udførlige Rangforordninger, at ingen Sjøver i Byen kunde være i Tvivl om sin rette Plads (efter utrykte Kilder, sml. Lorenzen: Rejseskildringer fra S. Jylland, S. 38—39).

1678 d. 28. Januar, for sit Vedkommende ophøjes i Adelsstanden. «Man skulde tro, at hun allerede var adelig» (se foran, S. 109, Not. 2), saa at der altsaa ikke behøvedes nogen ny Erklæring desangaaende, hvilket nye Adelsbrev endvidere har den i Lenskontorets Bøger aldeles enestaaende Ejendommelighed at mangle Beskrivelse og Tegning af det Vaaben, som det forundes Vedkommende herefter at føre.

Hvor stødende en saadan Uregelmæssighed end visselig er, tyngede den dog mindre i Vægtskaalen end den Omstændighed, at det Adelsbrev for Vitus Bering, som nu er trykt (foran, S. 78—9), hidtil kun kjendtes i en bekræftet Afskrift fra 1690 og aldeles ikke forekommer i Lenskontorets Bøger, hvor det burde findes, for at man i Mangel af Originalen skulde kunne fremskaffe Bevis for Stykkets Ægthed. Skjønt derfor Slægtens Adelskab oftere er blevet diskuteret og saaledes ogsaa var under Forhandling mellem Udgifverne af Dansk Adelslexikon, blev Vitus Berings Navn dog ikke optaget i dette, men blev altsaa et af de «efter Selskabets Resolution udeladte»¹⁾. Hvad der her slog Hovedet paa Sømmet, var netop det, at det paagjældende Adelsbrev ikke kunde paavises i Lenskontoret.

Mod den afgjørende Vægt, der er tillagt dette Forhold, kunde der dog maaske rejses nogen Indvending. Thi vel forekommer Brevet ikke i Lensbogen, men derimod i en anden af den danske Regerings officielle Kopibøger, nemlig i de tyskskrevne (eller latinske) Forordninger for Hertugdømmerne, der bevares under Navn af «Patenta». Her findes nemlig virkelig indført Originalen

---

¹⁾ Cirkulæret i Gencal.-herald. Selskabs Arkiv, nu i Geh. Arkivet.

til den Afskrift, som nu foreligger trykt i den af Oversekretær Thom. Balt. Jessen udfærdigede Bekræftelse.

I hvert Fald har man her en Optegnelse, der Ord til andet stemmer med Indholdet af den omtalte Afskrift; men det maa rigtignok indrømmes, at Tvivlene ikke dermed ganske forstumme. Stykket er nemlig ikke indført med nogen af de Haandskrifter, som ellers kjendes fra det samme Bind, men med en anden, der igjen viser sig senere i Rækken af denne Samling omtrent ved Aaret 1690. Altsaa var det muligt, saaledes som det paa Vedel Simonsens Ord forklares i Benzons Stamtavler i d. kgl. Gehejme-Arkiv, at Sønnen af Vitus Bering, Frederik, stod i den Formening, at Faderen var bleven adlet, men da han var ude af Stand til at godtgjøre Rigtigheden heraf, indgik han c. 1690 med en Ansøgning om at maatte faa et Adelspatent paa Faderens Navn (se foran, S. 110). Eftersom han stod i Begreb med at ægte en adelig Dame, var Sagen ham af Vigtighed, og hans Ansøgning blev ham ogsaa bevilget ved Tilstaaelsen af et antedateret Adelspatent.

Skulde denne Forklaring virkelig være den tilnærmelsesvis rigtige, vilde Vitus Bering i levende Live altsaa ikke have været Adelsmand, eller han havde bl. a. ikke Adkomst til i Kongebrevene at betegnes med Ordene ærlig og velbyrdig. Og i Virkeligheden betegnes han heller ikke saa, da han nogle Maaneder efter den foregivne Ophøjelse i Adelsstanden modtog Brev fra Regeringen om en uafgjort Afregning (se foran, S. 79). Endvidere vilde derved blive forstaaeligt, baade at Haandskriften, som sagt, ikke er den ellers i Bindet sædvanlige, og at Brevet ikke er kommet ganske paa sin rette Plads, da det nemlig er skudt bagved andre Breve af yngre

Datum og saaledes kun udfylder ét af de tilfældige aabne Steder, der hyppig findes dér i Bogen. Ogsaa vil det maaske under hin Forudsætning forekomme mere rimeligt, at Afskriftens Bekræftelse ikke er meddelt paa almindelig forretningsmæssig Maade, men siger sig udfærdiget af Oversekretæren paa Kongens udtrykkelige Befaling og bestyrket ved selve Rigsseglet.

Men paa den anden Side maa der dog have foreligget ét eller andet bekjendt Bering-Vaaben, den Gang Vita Bering adledes 1678, da det ellers vilde være meningsløst at glemme Beskrivelsen af det Vaaben, som Udfærdigelsen netop bemyndigede vedkommende til at føre. Eller med andre Ord: Vitus Bering maa dog trods sin borgerlige Stand selv have ført et Vaaben ligesom sin Datters, saaledes som vi f. Ex. se Præsten S. H. Benzon i Randers allerede 1656¹⁾ forsegle med det samme Vaaben, hvormed hans Børnebørn adledes 1717. Og hvad mere er, han maa have været i en anerkjendt Besiddelse af Ret til at føre et saadant Vaaben, siden Regeringen kan forudsætte det i den Grad bekjendt, at der slet ikke ofres Sagen et eneste Ord. Nogle Aar senere d. 11. Febr. 1679 meddelte Kongen sine Embedsmænd («de kgl. Betjenter») det Privilegium at kunne faa deres Vaaben bekræftede, saaledes at de uden for øvrigt at høre til Adelen dog vare berettigede til i deres Segl at betegne sig med Vaaben og Hjelm, der kun ved en enkelt umærkelig Afvigelse skilte sig fra de adeliges.

Om Vitus Bering virkelig har foregrebet Begivenhedernes Gang og opnaaet for sin Person det samme, som først et Par Aar derefter faldt i andre ligestilledes

---

¹⁾ Geh. Ark. (Afl. fra Justitsmin. 23).

Lod, maa foreløbig staa hen. Men saa meget vanskeligere vil det formodentlig være at naa til fuld Klarhed derover, som det foregivne Adelsbrev skulde være udstedt d. 7. Juni 1671, det vil sige paa selve Kong Christian V's Salvingsdag. Men paa denne Højtid «bleff efter Kgl. Majestæts Befaling ingen Cancelli Collegium holdet . . .; huad Breffue imidlertid ere expederit, ere icke j Protocolen indførte»¹⁾. Indtil videre maa det altsaa i hvert Fald staa fast, at Vitus Bering ikke var nogen Adelsmand, om det end er sandsynligt, at han har ført et Vaaben af adeligt Tilsnit. De senere Begivenheder skaffede vel Slægten en Slags adelig Ophøjelse, men da Brevet derom indførtes paa det anførte Sted, maa Meningen dermed have været, at Slægten ikke skulde kunne hævde sig egentlig dansk Adelsret. I Tidens Løb gik Sammenhængen i Glemme, saa at den yngre Vitus Bering i Kjølstrop 1746 vist nok i god Tro hævdede sig Adelskab. Den daværende Stiftamtmand i Odense, Gehejmerraad Rantzow, har givet hans Paastand Medhold i den Fortegnelse, han 1748 udarbejdede over adelige i sit Amt²⁾; men, som allerede fortalt, lode Udgiverne af Dansk Adelslexikon sig dog ikke føre bag Lyset, som det ellers ikke ganske sjældent vederfores dem.»

Saa vidt Hr. Krarups Bemærkninger. Hertil har jeg kun at føje, at der i disse ikke er taget Hensyn til det, som det synes, originale «Adelsdiplom for Vitus Bering, 1671, paa Pergament med vedhængende Kapsel og Segl», der fandtes i Cand. med. J. H. Begtrup's Eje (se foran, S. 79, Not. 1), og som ventelig endnu er i en eller anden Samlers

¹⁾ Cancelli Protokol Nr. 1, fol. 231 v.

²⁾ Stiftsrelationer over adelige, Klevenfelds Samling. (Om denne yngre Vitus Bering se nedenfor S. 648. H. R.)

Besiddelse. Tillige kunde det omtales — skjønt det ikke beviser noget i denne Sag —, at en koloreret Afbildning af det beringske Vaaben findes i den foran, S. 2, Not. 3, omtalte Slægtebog af O. H. Nysted fra 1723.

V. Berings Samlinger til Regjeringsforandringens Historie 1660 (S. 54) turde mulig gjenfindes i den Fremstilling af dette Emne, der i Haandskrift haves under Niels Slanges Navn. Herom gjælder nemlig det samme, som S. 101—2 er bemærket med Hensyn til Berings Samlinger til Christian IV's Historie.

At Vitus Bering er Forfatter til Indskriften paa Frederik III's Kiste, angives i en Afskrift af samme i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 618, Fol., og ingen, der læser den karakteristiske Begyndelse: *Hic jacet, per quem stetit Dania*, — vil tvivle om Angivelsens Rigtighed.

Det S. 78 i Noten meddelte Distichon af Bering over Griffenfelds Hustru henføres i *Deliciæ poet. Dan.* til 1674; men hun døde, som Hr. Bricka har gjort mig opmærksom paa, allerede 1672.

Naar der S. 87 i Noten er omtalt V. Berings Broder, «Præsten i Nørresnede», da er det en Fejlskrift for Østersnede. Samme Præst døde, som saa mange andre af sine Standsfæller, under den Elendighed, som Krigen 1658 o. flg. Aar medførte.

Om Peder Berings Død (S. 113) indeholder Kirkebogen i Nyborg følgende: «1715. 18. Oct. blev Oberstlieutenant og Commandant Bierring om Aftenen nedsat i Jørgen Bruns Begravelse.» Om hans Børn har jeg af samme Bys Daabsregister uddraget følgende:

1708, 1. Marts, blev Oberstlieutenant Peiter Bierring Vice-Commandants Datter hjemmedøbt, kaldet Vitte, ved Daabens Confirmation baaren af Anne Sebilla Oberst Schaars. Fadderne:

Baron Friderich Christian Holch, Amtmand Christian Rosenkrantz, Jomfru Vitte Bierring.

1709, 6. April, blev sammes Søn Vitus døbt, baaren af Jomfru Vitte fra Boltinggaard.

1710, 21. Juni, blev sammes Datter Gertrud Helvig døbt, baaren af velb. Jomfru Vitte Bierring.

1711, 23. Maj, blev sammes Datter Else Kirstine døbt, baaren af velb. Jomfru Vitte Bierring.

1712, 27. August, blev sammes Datter Lovise døbt, baaren af Prindsessens Hofmesterinde. Faddere: Kronprindsens Marskal, Stiftamtmand Pritzbur, Amtmand Christian Rosenkrantz og hans Frue.

Oberstlieutenant Peder Berings ovennævnte Søn Vitus Bering (S. 113) gjælder vistnok følgende Antegnelser, som af Pastor E. Høyer Møller velvillig ere mig meddelte udaf Kjelstrup Sogns Kirkebog:

1741, 15. September, stod Lieutenant Vitus Bering Fadder.

1743, 14. Maj, blev sammes Datter Maren døbt (døde 3. Juni s. A.).

1744, 29. Juli, døbt sammes Datter Ulrica Catharina Hermina. Faddere: Stiftamtmand With og Frue.

1747, 5. April, døbt sammes Søn Christian, baaren af Gehejmeraadinde Rosenkrantz paa Skovsbo. Faddere: Oberst Georg Friderich von Krogen fra Norge og Frøken Sophie Krag fra Skovsbo.

At det er en Efterkommer af Historiografen Vitus Bering, som altsaa i nogen Tid har haft Bolig i Kjelstrup Sogn i Fyn, stadfæstes formentlig derved, at der for nogle Aar siden sammesteds er fundet et Signet (ved Pastor Høyer Møllers Gave nu i min Besiddelse), der viser netop det samme Vaaben, som i det ovenfor (S. 78) meddelte Adelspatent siges at være tildelt Vitus Bering i Aaret 1671.